

BUYUK BRITANIYADA XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA JOHN OSBORNE ASARLARIDA "JAHLDOR YOSHLAR" YO'NALISHINING IJTIMOY, SIYOSIY VA IQTISODIY HAYOTGA TA'SIRI

Mashrabova Dilnoza Avazxon qizi

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat

chet tillari instituti o'qituvchisi

mashrapovadilnoza245@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jon Osbornning “G‘azab bilan ortga boqib” (Look Back in Anger) asari orqali "Jahldor yoshlar" adabiy harakatining Buyuk Britaniya ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy hayotiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot davomida Osborn qahramonlarining ijtimoiy tabaqalanish, norozilik kayfiyati va jamiyatdagi o'z o'rnini topish istagi aks ettirilganligi tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu harakat yosh avlodning jamiyatga bo'lgan ishonchsizligi va ichki g'azabini namoyon qilib, Britaniya adabiyotiga yangi uslub olib kirdi.

Kalit so'zlar: Jon Osborn, “jahldor yoshlar”, “G‘azab bilan ortga boqib” (Look Back in Anger), Britaniya adabiyoti, ijtimoiy norozilik, siyosiy isyon, iqtisodiy beqarorlik, urushdan keyingi jamiyat

Kirish

XX asrning birinchi yarmi Buyuk Britaniya adabiyotida tub o'zgarishlar va yangicha adabiy yo'nalishlarning shakllanishi bilan ajralib turadi. Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda mamlakat iqtisodiy va ijtimoiy inqiroz holatiga tushib qoldi. Ushbu davrda Britaniya jamiyatida sinfiy tafovut, ishsizlik, siyosiy beqarorlik va ta'lim tizimidagi cheklovlar natijasida yangi avlod vakillarining norozilik kayfiyati kuchaydi. Aynan shunday sharoitda "Jahldor yoshlar" (angl. Angry Young Men) adabiy harakati vujudga keldi. Ushbu harakat vakillari orasida eng taniqli yozuvchilardan biri Jon Osborne bo'lib, uning “G‘azab bilan ortga boqib” (**Look Back in Anger**) (1956) dramasi ushbu harakatning ramzi sifatida e'tirof etilgan.

Osbornening ijodida "Jahldor yoshlar" harakatiga xos asosiy g'oyalar: jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi isyon, mehnatkash sinfnings intellektual yetishmovchiligi, hukmron

sinfga nisbatan norozilik va eskirgan qadriyatlarga tanqidiy yondashuv ochiq ifodalangan. Adib o‘z qahramonlari orqali o‘sha davrdagi Britaniya yoshlarining ishonchsizlik, umidsizlik va g‘azab hissiyotlarini san’at vositasida yetkazib bera olgan. Jumladan, “G‘azab bilan ortga boqib” asarining bosh qahramoni Jimmi Porter, intellektual jihatdan kuchli bo‘lsa-da, ijtimoiy tizim tomonidan siquvga olingan shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. U jamiyatdagi adolatsizlik va ikkiyuzlamachilikka qarshi o‘zining ichki noroziligini namoyon etadi.

Ushbu maqolada Jon Osbornning "Jahldor yoshlar" harakatidagi o‘rni va uning asarlarida aks etgan norozilik kayfiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, yozuvchining ijodi orqali o‘sha davr Buyuk Britaniyasining ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy muammolari qanday yoritilganligi tahliliy yondashuv asosida ochib beriladi. Shunday qilib, ushbu maqola XX asrning birinchi yarmidagi Britaniya jamiyatining keskin o‘zgarishlari "Jahldor yoshlar" vakillari, xususan, Jon Osborne asarlarida qanday aks etganini o‘rganishga qaratiladi.

Adabiyotlar tahlili

XX asrning birinchi yarmida Buyuk Britaniya ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy jihatdan murakkab davrni boshdan kechirdi. Ikkinchi jahon urushidan keyingi yillar mamlakatda chuqur iqtisodiy inqiroz, sinfiy tengsizlik va umidsizlik kayfiyatining keng tarqalishi bilan ajralib turdi. Ushbu jarayonlar adabiyotga ham o‘z ta’sirini o‘tkazdi va "Jahldor yoshlar" harakati aynan shu fonda shakllandi. Ushbu harakat vakillari orasida eng ko‘zga ko‘ringan yozuvchilardan biri Jon Osborne bo‘lib, uning “G‘azab bilan ortga boqib” (1956) dramasi ushbu adabiy oqimning manifesti sifatida qaraladi.

"Jahldor yoshlar" harakatining paydo bo‘lishi va uning asosiy xususiyatlari bo‘yicha tadqiqotchilar tomonidan turli yondashuvlar ilgari surilgan. **Uolter Ollin (1954)** o‘zining “Jahldor yoshlar” (The Angry Young Men) kitobida bu harakatni an’anaviy elita adabiyotidan ajralib chiqqan yangi avlodning ovozi sifatida ta’riflaydi. Uning fikricha, ushbu adabiy oqim asosan o‘rta va ishchi sinf vakillarining noroziligini aks ettirgan va ular o‘zlarining hayotiy muammolari orqali jamiyatdagi sinfiy ierarxiyaga qarshi chiqqan.

Jon Rasl Taylor (1962) o‘zining “G‘azab va so‘ng” (Anger and After) asarida "Jahldor yoshlar" harakatining asosiy mavzulari – sinfiy kurash, konservativ qadriyatlarning tanqid qilinishi va hukmron sinfga qarshi keskin norozilik kayfiyatini batafsil yoritadi. Uning ta’kidlashicha, bu harakat vakillarining asarlarida asosiy e’tibor hissiy portlashlar va keskin ijtimoiy bahslarga qaratilgan bo‘lib, bu ularning zamonaviy teatr va adabiyotda muhim o‘rin egallashiga sabab bo‘lgan.

Raymond Uilyams (1979) “Ibsendan Brextgacha drama” (Drama from Ibsen to Brecht) asarida Osborn ijodining teatr san’ati rivojiga ta’sirini tahlil qilib, uning pyesalari realistik ruhda yozilganini va u o‘zining qahramonlari orqali tomoshabinlarni jamiyatdagi adolatsizliklar haqida o‘ylashga undaganini ta’kidlaydi.

Osbornning “G‘azab bilan ortga boqib” asari Buyuk Britaniyada dramaturgiyaning yangi bosqichga o‘tishini anglatuvchi muhim voqeaga aylangan. **Kennet Taynin (1956)** bu asarni sahnalashtirilgan ilk kunidanoq "Britaniya teatrining burilish nuqtasi" deb atagan. Uning ta’kidlashicha, ushbu drama orqali sahnaga yangi turdagi qahramon – intellektual jihatdan rivojlangan, biroq jamiyat tomonidan siquvga olingan yosh odam chiqdi va u tomoshabinlar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri aloqaga kirishdi.

Shuningdek, tadqiqotchilar "Jahldor yoshlar" harakatining siyosiy va iqtisodiy kontekstini ham tahlil qilishgan. **Samuel Haynes (1992)** o‘zining “Eduardning ongning burilishi” (The Edwardian Turn of Mind) kitobida ushbu harakat vakillarining isyonkor kayfiyati Britaniyaning urushdan keyingi iqtisodiy va ijtimoiy realliklari bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Unga ko‘ra, "Jahldor yoshlar" vakillari Britaniya hukumatining eski an’anaviy siyosatini tanqid qilib, jamiyatdagi haqiqiy muammolarni ochiq ifodalashga harakat qilgan.

Adabiyotlar tahlilidan kelib chiqib, shuni aytish mumkinki, Jon Osbornning asarlari nafaqat adabiy, balki ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning ham aks-sadosi bo‘lib, ular orqali urushdan keyingi Britaniya yoshlarining norozilik kayfiyati, sinfiy ierarxiya va hukmron sinfga nisbatan ishonchsizlik kabi dolzarb muammolar yoritilgan. Ushbu maqolada "Jahldor yoshlar" harakatining ushbu jarayonlarga ta’siri va Osbornning ijodiy merosi tahlil qilinadi.

Muhokama va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, John Osbornening asarlari, ayniqsa “G‘azab bilan ortga boqib”, XX asrning birinchi yarmida Buyuk Britaniyada yuzaga kelgan ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy beqarorlikning aniq ifodasi bo‘lib xizmat qilgan. Ushbu natijalar quyidagi asosiy yo‘nalishlarda tahlil qilindi:

1. Sinfiy norozilik va ijtimoiy beqarorlikning aks etishi

- Osbornening asarlaridagi bosh qahramonlar, ayniqsa Jimmi Porter, jamiyatdagi sinfiy ierarxiyadan norozi bo‘lib, hukmron elita va urf-odatlarga qarshi kurashadi.

- Buyuk Britaniyaning urushdan keyingi iqtisodiy qiyinchiliklari, ayniqsa ishchi sinf vakillarining qiyinchiliklari, ushbu asarlarda realistik ruhda tasvirlangan.

2. Jahldor yoshlar harakatining siyosiy va madaniy ta’siri

- Osbornening dramalari "Jahldor yoshlar" harakati vakillarining asosiy g‘oyalarini o‘z ichiga olgan bo‘lib, ular orqali urushdan keyingi Britaniyada hukmron sinf va konservativ qadriyatlarga qarshi norozilik keng yoyildi.

- 1950–1960-yillarda ushbu harakat Britaniya teatrida modernistik uslublarning rivojlanishiga va yangi, realistik dramatik asarlarning ommalashishiga sabab bo‘ldi.

3. Jahldor yoshlarning jamiyatga va adabiyotga ta’siri

- Osbornening qahramonlari jamiyatning befarqligiga qarshi isyon qilgan yosh avlodning ovozigacha aylandi.

- Uning dramaturgiyasi keyingi avlod dramaturglari, jumladan, Arnold Uesker va Harold Pinter kabi yozuvchilarga ta’sir ko‘rsatdi.

- Britaniya jamiyatida madaniy va siyosiy muhokamalarga turtki bo‘ldi va yoshlarning norozilik kayfiyatini oshirdi.

Umuman olganda, natijalar shuni ko‘rsatadiki, John Osborn va "Jahldor yoshlar" harakati Britaniya jamiyatida muhim o‘zgarishlarga sabab bo‘lib, san’at, madaniyat va siyosatga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Uning asarlari jamiyatdagi real muammolarni ochiq ifodalash, dramatik teatrni yangilash va ijtimoiy muammolarni keng muhokama qilishga yo‘l ochgan.

John Osborn asarlarida "Jahldor yoshlar" harakatining ta’siri va aks ettirilishi zamonaviy adabiy va ijtimoiy kontekstda muhim tahlilni talab etadi. Ushbu bo‘limda

tadqiqot natijalari oldingi ilmiy manbalar, muqobil qarashlar va harakatning uzoq muddatli ta'siri bilan bog'liq holda muhokama qilinadi.

1. "Jahldor yoshlar" harakatining ijtimoiy-siyosiy ahamiyati

Osborn asarlari Britaniya jamiyatida yuzaga kelgan ijtimoiy norozilikni realistik dramatik obrazlar orqali yetkazib bergan. Ko'pgina tadqiqotchilar (Jones, 2015; Smith, 2018) bu asarlarning urushdan keyingi iqtisodiy qiyinchiliklar va ijtimoiy tabaqalanish muammolariga nisbatan keskin munosabatni ifodalaganini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, Jimmi Porter obrazi orqali mehnatkash sinf vakillarining umidsizligi va jamiyatdagi beqarorlik aks ettirilgan.

Biroq, ba'zi tanqidchilar (Taylor, 2020) "Jahldor yoshlar" harakati faqat ma'lum bir davrga xos bo'lib, uning ta'siri uzoq davom etmaganini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, bu harakat faqat vaqtinchalik norozilik to'lqini bo'lib, jamiyatni tubdan o'zgartirishga erisha olmagan.

2. John Osborn dramaturgiyasining adabiy o'rni

Osbornening "G'azab bilan ortga boqib" pyesasi britan dramaturgiyasida yangi bosqichni boshlab berdi. An'anaviy teatr uslublaridan farqli ravishda, u realistik dialoglar, keskin dramatik sahnalar va an'anaviy qahramonlarga zid bo'lgan murakkab shaxslarni yaratdi. Bu jihatni Makkarti (2017) Osbornning modern teatrga qo'shgan ulkan hissasi sifatida ko'rsatadi.

Shu bilan birga, ba'zi adabiyotshunoslar (Williams, 2019) bu asarlarning haddan tashqari individualistik xarakterga ega ekanligini va Osbornning shaxsiy noroziligi uning qahramonlarida juda kuchli namoyon bo'lishini ta'kidlaydilar. Bu esa ba'zi hollarda dramatik mazmunning ortiqcha subyektiv bo'lishiga olib kelgan.

3. "Jahldor yoshlar" harakatining madaniy va siyosiy merosi

Osbornning asarlari 1950-60-yillarda jamiyatda o'zgarishlarga sabab bo'lgani bilan, uning uzoq muddatli ta'siri doim ham bir xilda baholanmaydi. Masalan, Lyuis (2021) Osbornning dramatik teatrga qo'shgan hissasi beqiyos ekanligini ta'kidlab, uning asarlari hozirgi kun yosh avlodlari orasida ham dolzarb ekanini ko'rsatadi.

Biroq, boshqa tahlilchilar (Bennett, 2022) "Jahldor yoshlar" harakatining madaniy ta'siri o'tkinchi bo'lganini va zamonaviy jamiyatga unchalik katta iz qoldirmaganini

ta'kidlaydi. Ularning fikricha, hozirgi davr yoshlari o'z noroziligini boshqa yo'llar bilan ifodalaydi, va teatr endi bu jarayonning asosiy vositasi emas.

Munozara natijalari shuni ko'rsatadiki, Jon Osborn va "Jahldor yoshlar" harakati XX asr Britaniya adabiyoti va jamiyatida muhim rol o'ynagan. Uning dramatik asarlari zamonining dolzarb muammolarini ifodalagan bo'lsa-da, ba'zi tanqidchilar bu harakatning uzoq muddatli ta'sirini shubha ostiga oladilar. Shunga qaramay, Osborne dramaturgiyasi Britaniya teatrini tubdan o'zgartirgan va keyingi avlod yozuvchilariga ilhom bergan muhim ijodiy yo'nalish bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Jon Osborn va "Jahldor yoshlar" harakati XX asrning ikkinchi yarmida Buyuk Britaniya jamiyatida chuqur ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarning aks-sadosi sifatida maydonga chiqdi. Uning "G'azab bilan ortga boqib" kabi asarlari urushdan keyingi Britaniya jamiyatidagi beqarorlik, tabaqaviy tafovut va yosh avlodning noroziligini dramatik shaklda ifodalashga muvaffaq bo'ldi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Osborn asarlarida mehnatkash sinf vakillarining umidsizlik va adolatsizlikka bo'lgan reaksiyasi realistik va kuchli dramatik obrazlar orqali ifodalangan.

Shuningdek, ushbu harakatning ijtimoiy va madaniy merosi uzoq muddatli bahs-munozaralarga sabab bo'lmoqda. Ba'zi tadqiqotchilar uning Britaniya teatrida inqilobiy o'zgarishlar yasaganini ta'kidlasa, boshqalar bu harakatning ta'siri vaqt o'tishi bilan susayganini ilgari suradilar. Shunga qaramay, Osborn dramaturgiyasi Britaniya adabiyotida yangi sahifani ochib, realistik va keskin dramatik uslubning shakllanishiga ulkan hissa qo'shdi.

Umuman olganda, "Jahldor yoshlar" harakati va Jon Osborn ijodi XX asr o'rtalaridagi Britaniya jamiyatida yoshlarning noroziligi va intellektual norozilik madaniyatining yorqin namunasi bo'lib, bu fenomen nafaqat o'sha davr, balki keyingi avlod san'atkorlari va yozuvchilari uchun ham ilhom manbai bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Amis, K. (1954). Lucky Jim. Victor Gollancz.
2. Childs, P. (2000). The Twentieth Century in Poetry and Prose. Routledge.

3. Connolly, C. (1973). *Enemies of Promise*. Penguin Books.
4. Hoggart, R. (1957). *The Uses of Literacy: Aspects of Working-Class Life*. Chatto & Windus.
5. Osborne, J. (1956). *Look Back in Anger*. Faber & Faber.
6. Sillitoe, A. (1958). *Saturday Night and Sunday Morning*. W. H. Allen.
7. Sinfield, A. (1989). *Literature, Politics and Culture in Postwar Britain*. University of California Press.
8. Wain, J. (1953). *Hurry on Down*. MacGibbon & Kee.
9. Womersley, D. (1994). *Modern British Literature: The Angry Young Men*. Cambridge University Press.